

OCENE - ZAPISKI - POROČILA - GRADIVO

Zgodovina prepletanja slovenske slovstvene folklorne in literature

Marija Stanonik, 2024: *Dva pramena slovenske besedne umetnosti. Prepletanje slovstvene folklorne in literature od antike do današnjih dni.*

Ljubljana: Založba ZRC, Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU.

Akademikinja Marija Stanonik je v tej monografiji povezala obe svoji temeljni strokovni izobrazbi, slovenistično in etnološko, pri čemer jo je nadaljnji študij usmeril v slovstveno folkloristiko, o kateri je od leta 2001, ko je izšel njen *Teoretični oris slovstvene folklorne*, napisala še tri teoretične monografije. Z njimi je želela, kot sporoča v Uvodnem pojasnilu v tej predstavljeni knjigi, slovstveno folkloristiko »utemeljiti kot samostojno vedo z lastnim predmetom, terminologijo in metodologijo nasproti etnologiji kot družbeni vedi.« Toda šele v obravnavani monografiji *Dva pramena slovenske besedne umetnosti* je osrednja tema diahroni vidik razmerja med slovensko slovstveno folkloro in literaturo, pravzaprav njuno prepletanje, kot je to razmerje v podnaslovu opredelila avtorica, da bi izrazila »dinamičnost« njunega medsebojnega oplajanja. Prvi literarni vplivi na slovensko slovstveno folkloro po njenih ugotovitvah v predstavljenih analizah segajo k antični in svetopisemski literaturi, v nadaljnjih obdobjih vse do sodobnosti pa se avtorica v večji meri posveča prežemanju slovenske literature s slovstveno folkloro. Prav to pa je tista vsebina monografije, ki lahko pritegne k branju tudi slovenist(k)e, med katere sodim tudi sama.

Monografija je oblikovana na osnovi večinoma že objavljenih člankov (od skupno enaindvajsetih poglavij oziroma problemsko-tematskih sklopov so prvič objavljena le štiri), ki so nastajali vse od leta 1981, ko sta bila objavljena dva tu ponatisnjena prispevka, kar kaže, da je raziskovalka ob obravnavi teoretičnih temeljev slovstvene folkloristike ves čas zanimalo tudi razmerje med dvema tipoma besedne umetnosti: folklornim in literarnim.

V prvem poglavju monografije z naslovom Teorija in predzgodovina se raziskovalka omenjenega razmerja v treh prispevkih loti z literarnovednega vidika. Teoretskega razmisleka je najprej deležno razmerje med folklornimi in literarnimi žanri, pri čemer se avtorica, ko gre za razmislek o sinhronem vidiku, naslanja na Andreéja Jollésa, ki je oblikoval merila za razlikovanje med tema vrstama žanrov, kar raziskovalka ponazori s primerjavo pravljic iz zbirke Gašperja Križnika in Trdinove proze. Ko o razmerju med obema sistemoma spregovori z diahronega vidika, pa upošteva predvsem ugotovitve Dimitrija S. Lihačova, ki »priznava samostojnost žanrskega sistema slovstvene folklorne na eni strani in žanrskega sistema literature na drugi strani«, vendar »ugotavlja dinamično razmerje med obema sistemoma v posameznih zgodovinskih okoliščinah« (14). Prav njegove ugotovitve o razvoju ruske literature, v katero enakovredno vključuje tudi cerkveno slovstvo, v obravnavi tega razvoja pa upošteva tudi slovstveno folkloro, zavedajoč se, da se ta samostojna žanrska sistema vzajemno dopolnjujeta, so po avtoričinem prepričanju lahko dobra spodbuda za razmislek o slovenski besedni umetnosti. Raziskovalka se zavzema, da jo razumemo na tak, vključujoč način (torej s cerkvenim slovstvom in slovstveno folkloro), saj v tem primeru tudi za začetna obdobja ne bi bilo potrebno ugotavljati slovenskega zamudništva. Kot dobra primera takega razumevanja besedne umetnosti avtorica navaja raziskave o slovenski srednjeveški besedni umetnosti Ivana Grafenauerja ter o slovenskem slovstvu na Koroškem Stanislava Hafnerja, najprej v srednjem veku, nato pa še med 1918 in 1941.

Njun prispevek pri vzajemni obravnavi slovstvene folklorne in literature Marija Stanonik natančneje predstavi v razpravi o literarnozgodovinskem vidiku slovstvene folklorne. Pri tem ugotavlja, da je France Kidrič v *Zgodovini slovenskega slovstva* med folklovnimi žanri namenil pozornost le ljudski pesmi, kar povezuje s takratno razpoložljivostjo Štrekljeve *Slovenske narodne pesmi*, ne pa tudi zbirke proznih žanrov. Za Antona Slodnjaka in Jožeta Pogačnika je bila slovstvena folklorna po ugotovitvah avtorice le podlaga za oris duhovnega obzorja naših prednikov. Šele v t. i. *Matičini zgodovini slovenskega slovstva* iz leta 1956 je posebno poglavje posvečeno slovstveni folklori, o kateri sta pisala Boris Merhar in Milko Matičetov, ki sta upoštevala njeno imanentno poetiko in s tem pravico do samostojnosti. Ob tem pa raziskovalka poudarja, da »slovstvena folklorna v svojih vrhunskih primerih res sodi v besedno umetnost, ni pa literatura, vanjo sodi samo z ravnino teksta, ki pa je, kakor pravi Hafner, v tem primeru samo informacija, informacija o folklovnem dogodku« (58–9). Slovstvena folklorna je namreč »ustvarjalnost po načelu naravnega tipa komunikacije z vsemi spremnimi lastnostmi tega pojava (tekstura, kontekst)« (58) in »za ravnino teksta v slovstveni folklori veljajo drugačna poetična merila kot za literaturo« (58). Prav zato je slovstvena folkloristika po strokovno opredeljenem prepričanju avtorice samostojna interdisciplinarna veda.

Sklepna razprava prvega poglavja se posveča stičiščem med slovstveno folkloro in literaturo, pri čemer se opira na teorijo medbesedilnosti, predvsem na postopek literarizacije, »v katerem se iz slovstvene folklorne selijo in prehajajo v literaturo samo nekatere sestavine, ki dobijo v novem stilnem in semantičnem kontekstu pisano mavrico novih konotacij« (62). V kratkem zgodovinskem pregledu stičišč med obema sistemoma avtorica omenja vsa literarnozgodovinska obdobja od protestantizma dalje do postmoderne (najnovejša navedena dela so iz začetka devetdesetih let 20. stoletja), ki je »že s svojim navezovanjem na nekdanje vzorce strukturalno analogna modelu slovstvene folklorne, ki ohranja svojo moč predvsem s številnimi različicami oziroma variantami« (68).

Prispevek Poseganje v slovstveno folkloro – znamenje ustvarjalnosti ali nemoč je sicer uvrščen v literarnozgodovinski del monografije (najverjetneje zato, ker ga je spodbudil Škrabčev predlog, da bi bilo potrebno ljudske pesmi ob knjižni objavi popraviti, da bi ustrezale zahtevam umetne pesmi, za kar daje kot zgled Goethejevo zbirko), a bi jo avtorica lahko uvrstila tudi v teoretski del, čeprav na problem – potem ko predstavi primera Grimmovih pravljic in Kleinpaulove *Poetike* – pogleda diahrono. V 19. stoletju sta predelavam ljudskega gradiva največ botrovali moralni in estetski razlogi. Slednji so ostali aktualni še v prvi polovici 20. stoletja. Sicer pa so se pojavljale tudi prepesnitve prozne folklorne v pesem, v 20. stoletju pa tudi obratne predelave pesmi v prozo. Strinjanje s posegi v slovstveno folkloro v določenih primerih ugotavlja tudi pri znanstvenikih (Ivanu Grafenauerju in Milku Matičetovu) ter pri zapisovalcih oziroma urejevalcih slovstvene folklorne (Francu Černigoju). Na naslovno vprašanje prispevek sicer ne daje odgovora, jasno pa je avtoričino stališče, da so za znanstvene analize veliko primernejši tisti zapisi slovstvene folklorne, pri katerih je posegov vanjo čim manj.

Drugo poglavje je naslovljeno Antika, čeprav se ne ukvarjajo vse vanj vključene štiri razprave le z navezavo slovstvene folklorne na antične vire, temveč tudi na svetopisemske. Prva obravnava zelo znano povedko o leseni skledi, ki ima svoj vir v Aristotelovi *Nikomahovi etiki*. Avtorica kot možnost prenosa te zgodbe na naša tla omenja pridižne zglede frančiškanov ali kapucinov po 15. stoletju, sicer pa je zgodbo zapisal že Vodnik v *Veliki pratiki* iz leta 1796 ter Valjavec v *Novicah* 1848. Različica slednjega je bila tudi dolgo objavljena v šolskih berilih, šele v petdesetih in šestdesetih letih 20. stoletja ga je nadomestilo Grimmovo besedilo Ded in vnuk z istim motivom, o čemer raziskovalka navaja ugotovitve Zorana Božiča, vendar z naknadnim dodatkom, ki nekoliko nelogično zbuja dvom v prvotno navedene Božičeve trditve: »Natančna filološka študija bi pokazala, katero različico so objavljala šolska berila, ali Vodnikovo ali Valjavčevo, torej slovensko, ali morda celo Tolstojevo« (79). Tudi Tolstojeva

različica te zgodbe je bila namreč prevedena po drugi svetovni vojni. Ob tem pa Marija Stanonik navede štiri slovenske folklorne variante (iz Podgore v Poljanski dolini, Subida v Terski dolini, Ljutomera in Ohia v ZDA) iz 20. in 21. stoletja, za katere ugotavlja, da so »veliko bolj doživete in življenjske kot knjižne variante« (83).

Naslednja razprava obravnava v antiki (pri Sofoklu) izpričan, a dejansko starejši svetopisemski motiv o tragiki, celó zanikanju življenja in želji, da bi mati utopila novorojenca, ki se pojavlja že v Škofjeloškem pasijonu ter v sedmih jetniških pesmih iz 19. stoletja v Štrekljevi zbirki. Avtorica pa ga prepozna tudi v štirih variantah slovenske slovstvene folklorne iz časa med 2. svetovno vojno ter v Lainščkovem romanu *Orkester za poljube* iz leta 2003, kar podpira njeno tezo, da je »prva pesem z obravnavanim motivom nastala v vzhodni Sloveniji« (92).

Razprava Interpretacija in konkordanca svetopisemskih motivov v slovenski slovstveni folklori želi uzavestiti, kako je ta vsrkala vase posamezne sestavine *Svetega pisma*, ter ugotavlja, da so načini prevzemanja različni, od skoraj citatnih do zelo svobodnih, ironičnih, šaljevih, ter žanrsko pripadajo frazemom, reklom, pregovorom, šalam ter delom posameznih povedk in pravljic.

Tretje poglavje z naslovom Slovenska literatura je razdeljeno v dva dela. Prvi obravnava čas od 16. do 19. stoletja, drugi pa 20. stoletje. Razprava Slovenski pregovori v Bohoričevi slovnici *Arcticae Horulae* – prva znana zbirčica pregovorov v narodnem jeziku na svetu že v naslovu opozori na izjemen kulturni pomen Bohoričevega poglavja s pregovori v slovnici (avtorica sicer v prispevku navede le, da je ta objava zgodnejša od prve objave madžarskih pregovorov), v katero je s tem vključil najmanjši folklorni žanr, ki je hkrati tudi predmet jezikoslovja in so mu protestanti, po ugotovitvi avtorice, rekli »pripovist« (134). V tem konkretnem primeru gre po ugotovitvi Kajetana Gantarja iz leta 2021, ki jo avtorica povzema, za prevzemanje pregovorov iz antičnega, latinskega kulturnega kroga. Vendar antičnih avtorjev teh pregovorov Marija Stanonik večinoma ne pozna in prosi za nadaljnjo pomoč klasične jezikoslovce. Istega leta je tudi Dalmatin v prevodu *Biblije* izdal svetopisemske Pregovore, avtorica pa ob obeh tiskih sklepa, »da je vsaj za nekatere od njih mogoče verjeti, da so obstajali že tudi med tedanjim ljudstvom kot posledica folklorizacije«, in sicer so jih slišali »ob srečanju z gosposko, največ pa verjetno s prižnice« (145). V prispevku jih navede v treh zapisih (v bohoričici, gajici in posodobljeni razlagi) ter nato komentira, razvrščene po snovi oz. motiviki.

Tudi naslednji prispevek Ravčina konteksta v baročnih pridigah Janeza Svetokriškega se v analizi prvih slovstvene folklorne v delih tega in deloma še drugih slovenskih baročnih pridigarjev najprej ukvarja s folklornimi obrazci, predvsem pregovori, ki jih Svetokriški tudi tako imenuje (Rogerij pa še vedno »pripovest«). Ob ugotovitvi, da »Svetokriški in Rogerij skoraj dosledno sentenčne misli podajata v latinščini, preden jih ponovita v slovenščini«, se avtorica sprašuje, »ali kar vsi izvirajo iz latinščine ali vendar ni mogoče računati na obratno smer: da je kateri od njih tudi sad izkušenj njunih rojakov in sta ga latinizirala le priložnostno, za književno rabo« (150). Za folklorne, predvsem ljubezensko-erotične pesmi je znano, da so jih pridigarji preganjali, vendar je avtorica v pridigi Svetokriškega našla odlomek, ki spominja na še danes znano folklorno pesem, zato se upravičeno sprašuje: »Kaj je torej izvir drugemu?« (152) Prav tako ni dognano, ugotavlja avtorica, ali naj motiv čudežnega, zdravilnega zelišča, znanega iz zgodbe o Zlatorogu, ki ga je uporabil Rogerij, »jempljemo za rezultat slovstvene folklorne ali za umetno slovstveno stvaritev« (153–4). Je pa tako pri njem kot pri Svetokriškem prisoten motiv nenavadne živali »baziliska«, o kateri si še danes pripovedujejo na Gori nad Vipavsko dolino. Tudi za znano Boccacciovo zgodbo o kuharju in žerjavu, ki jo je Svetokriški (v njegovi varianti je noga fazanja) uporabil kot eksempel, se Stanonik sprašuje, ali je pridigar poznal njen pravi vir ali jo je »pobral iz obkrožajoče ga folklorne tradicije, lahko da tudi iz italijanskega kulturnega kroga« (158).

Naslednje obdobje razsvetljenstva predstavlja razprava Uganke kot paradni žanr v razsvetljenstvu. Med avtorji, ki so v svoja dela vključili uganke, avtorica obravnava Pohlina, ki je leta 1788 izdal *Kratkočasne uganke*, Vodnika, ki jih je objavil v *Veliki in Mali pratiki*, veliko pa jih je ostalo tudi v rokopisu, Janeza Nepomuka Primica, ki jih je vključil v učbenik *Nemshko-slovenske branja* (1913), in Petra Danjka, ki jih je kar 125 objavil v Dodatku k slovnici (1824). Za slednjega avtorica zapiše, da je po številu do danes najbolj ploden slovenski ustvarjalec ugank, a hkrati ugotavlja, da ni jasno, »koliko je njegovih lastnih in koliko pobranih med ljudstvom in morda kaj 'polikanih'« (186). Uganke vsakega od njih avtorica izpiše po motivnih skupinah in jih komentira, ukvarja se z uporabljenimi izraznimi sredstvi ter medbesedilnostjo oz. variantnostjo, saj so navedeni avtorji uganke tudi prevzemali od predhodnikov (že pri Pohlínu je zapisana vsem znana uganika, ki se začinja »Biba leze«) ter iz antičnega ter svetopisemskega izročila.

V razpravi Vprašanje romantične mitološke teorije pri Slovencih avtorica prepoznava tri smeri romantičnega zanimanja za mitologijo pri nas: za prvo je značilno »zbiranje« mitoloških sestavin v slovenski slovstveni folklori (Jarnik, Korytko, Majar, Vraz), za drugo »konstrukcija« (Ravnikar, Trstenjak), saj se je opirala na samovoljne predstave o slovenski in slovanski mitologiji, za tretjo pa »znanstvena interpretacija« (224) pri Gregorju Kreku, ki je po zgledu jezikoslovja uporabljal historično-komparativno metodo in se uspel v marsičem približati »sodobnim gledanjem na to problematiko« (220). Uporabo mitoloških sestavin slovstvene folklore pa avtorica komentira v delih Jarnika, Prešerna pa tudi Levstika in Trdine.

Obdelava slovstvene folklore pri slednjem je predmet raziskave Janez Trdina in folklorizem kot literarni model. Ob natančni razčlenitvi njegovih povesti Pri pastirjih na Žabjeku in delno Rože in trnje ter konkretnih motivih (npr. podoba smrti živine ali vstajenje živine na sodni dan) avtorica zapiše: »Janez Trdina spravlja s svojimi mejnimi pripovedmi slovstveno folkloristiko v nemajhno zadrego, saj jo po eni strani mika sprejeti njegovo gradivo v svoje obzorje, po drugi pa ji pogosto manjka dokazov, da je zanj ustrezno in ni z njenega vidika gledano zgolj folklorizem, čeprav drugače estetsko in etično učinkovito« (260).

Naslov Vprašanje realizma v slovenski slovstveni pripovedi napoveduje na prvi pogled neložično raziskavo, toda avtorica se zaveda, »da slovstvena folklorica ne pripoveduje o navadnih, ampak vedno o nenavadnih pojavih«, prav tako drugače obravnava prostor in čas, zato »se ne more nikdar izenačevati z literaturo realizma«. (310) Zanima jo le, kakšno je v slovenski folklorni pripovedi razmerje med mitičnim in spoznavnim mišljenjem, kar analizira ob treh pripovedih z motivom dela in ugotavlja, da »je človekovo osamosvajanje od mitičnega sveta najprej možno na področju volje, sledi področje čustev in občutij (afektov) in nazadnje mišljenja« (317).

Zadnji del monografije predstavlja sedem razprav o 20. stoletju, med katerimi je prva Merharjeva in Ocvirkova interpretacija folklornih pojavov v Cankarjevi literaturi. V ospredju je njun pogled na folklorne junake, pri čemer avtorico posebej navduši Ocvirkova interpretacija štirih junakov (Lepa Vida, Peter Klepec, Kralj Matjaž in Kurent) kot narodnih simbolov za »štiri temeljne slovenske duševne poteze« (336), saj meni, da je ta razprava iz leta 1931 »izjemno povedna za današnji čas!« (340)

Zelo obsežna (64 strani) je razprava Starožitnost v Finžgarjevi literaturi, ki z naslovnega vidika najprej predstavi njegovo besedno umetnost (ob pesnitvi *Triglav* in večerniški povesti *Gostač Matevž* ter njegovo t. i. literarjenje – izraza na tem mestu avtorica ne pojasni, uvedla ga je v svoji monografiji *Literarjenje, kronopisje in rokopisje v teoriji in praksi* (2011) za literaturo, napisano za prepoznanega, konkretnega bralca). Nato analizira vključitev etnoloških značilnosti (materialne, družbene in duhovne kulture oziroma njenega dela, tj. slovstvene folklore) v njegovem delu *Gostač Matevž* ter njegovo literarizacijo folklornih pripovedih, in sicer z

upesnitvijo (*Bela kača, Ljudem ne moreš ustreči*) ali drugimi postopki (v zbirki štirih pravljic *Makalonca*, pri čemer z zadržkom sprejema Grafenauerjevo visoko oceno naslovne pravljice).

Z žanrom pravljice se ukvarja tudi razprava Slovenska avtorska/knjižna pravljica v prvi polovici dvajsetega stoletja – na poti k literarjenju. Predstavi dela veliko avtorjev, tudi avtoric, iz obdobja po prvi svetovni vojni do začetka druge svetovne vojne, ki niso zgolj literarizirali folklornih pravljic: Ljudmile Prunk, Mire Šega, Ivana Vuka, Stanislava Vdoviča, Bogomirja Magajne, Juša Kozaka, Ludvika Mrzela, Miška Kranjca s *Povestjo o dobrih ljudeh*, kjer je razmislil o pravljici že v uvodu, o katerem avtorica zapiše: »Ne poznam slovenskega avtorja, ki bi ta žanr bolj toplo in mehko okarakteriziral – ne po snovi in njeni tradicijski verigi, ki se odčitujeta na ravnini teksta, ampak glede na njeno učinkovanje na sprejemalca, kar stroka danes reflektira s pojmom ravnine teksture in ravnine konteksta« (423), in Sonje Sever, ki jo med navedenimi avtoricami ceni najvišje. Tudi kot »zaveznico živali« (429).

Po času nastanka besedil, ki literarizirajo slovstveno folkloro – med drugo svetovno vojno –, je kot naslednji uvrščen prispevek Sinkretičnost v ustvarjanju Jožeta Tomažiča. Obravnava tri knjige tega, zaradi političnih razlogov dolgo zapostavljenega avtorja, ki mu ustvarjanje ni pomenilo le eskapizma, ampak je »surovi vojni čas tudi subtilno tematiziral« (431). Sinkretičnost oz. preplet folklornega in avtorskega raziskovalka kot folkloristka opazuje na ravninah teksta (ob katerem se ukvarja z motiviko, bajničnimi bitji, žanri, poetiko prepletanja realnega/irealnega, mitičnega/krščanskega in folklornega/avtorskega, s kompozicijo ter jezikom), teksture, ki je zastopana le občasno, ko avtor omenja pripovedovanje kot znak govornega tipa besedne umetnosti, in konteksta kot umeščenosti teh pripovedi v realen prostor, tj. Pohorje z njegovo materialno in socialno kulturo, vendar avtor v nasprotju s svojimi sodobniki »ni doživel slovesa pokrajinskega avtorja« (550), in čas vojne, ki je zaradi cenzure zahteval prikrivanje sporočil, kot so ljubezen do doma in slovenščine ter upanje in zaupanje v božjo pomoč, motivi beguncev, izgnancev ter »avtorjevo zavest o okupatorjevem nepravilnem polaščanju slovenske zemlje« (400). Marija Stanonik z obžalovanjem ugotavlja, da folkloristika ni prišla pravočasno v stik s Tomažičem, zato ostaja veliko odprtih vprašanj o njegovem poseganju v slovstveno folkloro.

Isto problematiko nadaljuje razprava Literarizacija folklornih pojavov v slovenskem romaništvu iz druge polovice 20. stoletja, v kateri je z istimi izhodišči slovstvene folkloristike po ravninah teksture, konteksta in teksta analiziranih kar enajst romanov, in sicer Kozakov *Lesena žlica*, Kocbekov *Tovarišija*, Potrčev *Na kmetih*, Kosmačev *Pomladni dan*, Zidarjev *Sveti Pavel*, Kovačičev *Deček in smrt*, Kranjčev *Strici so mi povedali*, Lainščkov *Raza*, Tomšičev *Zrno od frmentona*, Vugov *Opomin k čuječnosti* in Jančarjev *Katarina, pav in jezuit*.

Razprava Po sledih nastajanja folklorne in literarne Louisa Adamiča obravnava elemente ne le slovenske, temveč tudi širše, jugoslovanske slovstvene folklorne (folklornih obrazcev, pesmi in pripovedi) v delih tega avtorja, kjer so se »srečale štiri najimenitnejše postavbe jugoslovanske folklorne epike: Kraljevič Marko, Kralj Matjaž, Matija Gubec in maršal Josip Broz - Tito« (472).

Zadnja je razprava Funkcije folklornih motivov v Simčičevem romanu *Poslednji deseti brajce*. Obravnavani roman vključuje tudi vloženi roman *Desetnica Marjetica*, za katerega avtorica meni, da bi ga bilo mogoče in smiselno izdati tudi samostojno. Sicer pa svoje ugotovitve navede kar v štirinajstih točkah, največkrat kar s pisateljevimi citati ali ob njih. Pri tem ne gre le za pojasnilo naslovnih »funkcij«, temveč tudi za druga sporočila tega romana.

Monografijo zaključuje kratka Sklepna misel, kjer raziskovalka prav tako v kratkih alinejah zapiše enajst ugotovitev in opažanj o celotni monografiji. Kot zadnjo navede: »Kakor so za raziskovanje slovstvene folklorne metode iz literarne vede, so lahko tudi folkloristične metode dobrodošle in koristne za raziskovanje (slovenske) literature« (550). Monografija

pokaže, da je to predvsem raziskava teksta, teksture in konteksta (kot treh ravnin folklornega dogodka, kar je v monografiji kar prevečkrat ponovljeno, pač po potrebi vsakokratne objave posamezne razprave) pri tistih literarnih delih, ki se tako ali drugače navezujejo na prvotno ustno komunikacijo pripovedi ali ljudske pesmi.

Raziskovalka je v monografijo vključila znane in manj znane avtorje različnih nazorskih usmeritev in poudarila vlogo avtoric, predvsem pravljčark. Opozarja na slabše raziskane avtorje in dela (Danjko, Vodnikove pripovedi) ter področja folkloristike (npr. obravnave vseh dostopnih ugank iz ljudstva). Veliko se ukvarja s terminologijo za žanre slovstvene folklore, kot so jo uporabljali v preteklosti. Znanstveno raziskovanje ji je tudi velika strast in svoje vrednotenje obravnavanih del ter avtorjev večkrat izrazi kar s klicajem, npr. »Finžgar je pisatelj!« (357) ali ob Tomažičevih pravljicah: »Pomembno sporočilo za slovenski narod, razcepljen med tri okupatorje in troje političnih opcij!« (457). Ob analizah, v katerih pokaže poznavanje širokega področja folkloristike, sproti izraža svoja opažanja, na primer, da se v vlogi pripovedovalcev folklorne pripovedi »stereotipne babice pojavijo šele po drugi svetovni vojni, ko v knjižnih zbirkah folklorne pripovedi kar naenkrat postanejo otrokom namenjeni žanr, daleč od vsakega realnega življenja« (380), in vprašanja, ki se ji zastavljajo, na primer: »Ali to pomeni, da je najzanesljivejša knjižnica slovstvene folklore še vedno človekov spomin?« (453) Z vsem tem ustvarja dinamično, živo besedilo, ki ga kazijo le občasne napake (kakšna vejica, neuporabljen povratno svojilni zaimek ali nedokončana poved ter ponovitve istih odstavkov in delov povedi, manjkajoče navedbe vira v literaturi idr.), predvsem v razpravah, ki so prvič objavljene ali so tu dopolnjene. Čisto zadnja poved monografije je sicer: »V slovstveni folklori ni napak, so le variante« (550), a pri zapisanih besedilih smo bralci – v primeru te monografije nedvomno strokovni, lahko celo slovenisti – precej bolj zahtevni.

Kot avtorica že sama na več mestih poudari, je navedena monografija tudi spodbuda za nadaljnje raziskovanje prepletanja slovstvene folklore in literature. Nedvomno pa s celovitostjo zastavljene naloge dobro prikaže, kako pomembno je obojestransko oplajanje – čeprav opravljene raziskave vendarle pokažejo predvsem vpliv folklornega na umetno, avtorsko literarno ustvarjanje, pri čemer je iz analiziranega, interpretiranega ter vrednotenega jasno, da na parafrazo vprašanja iz naslova ene od razprav, ali je ta vpliv znamenje ustvarjalnosti ali nemoči, ni mogoče odgovoriti povprek, ampak le od primera do primera.

Vita Žerjal Pavlin

Srednja šola za oblikovanje in fotografijo Ljubljana
Raziskovalni center za humanistiko Univerze v Novi Gorici

vita.zerjal-pavlin@guest.arnes.si

Slavistična revija 73/1 (2025): 139–144

DOI 10.57589/srl.v73i1.4229

Tip 1.19